

Traditur sane tam mirabilem ac stupendum planeque divinum in eorum verbis fuisse consensum, ut cum ad hoc opus separatim singuli sederint, (ita enim eorum fidem Ptolemæo placuit explorare,) in nullo verbo, quod idem significaret et tantumdem valeret, vel in verborum ordine, alter ab altero discreparet: sed tanquam unus esset interpretes, ita quod omnes interpretati sunt, unum erat: quoniam revera Spiritus erat unus in omnibus. Et ideo tam mirabile Dei munus acceperant, ut illarum Scripturarum, non tanquam humanarum, sed sicut erant, tanquam divinarum, etiam isto modo commendaretur auctoritas, credituris quandoque gentibus profutura, quod jam videmus effectum.

CAPUT XLIII.

De auctoritate Septuaginta interpretum, quæ, salvo honore hebræi stili, omnibus sit interpretibus præferenda.

NAM cum fuerint et alii interpretes, qui ex hebræa lingua in græcam sacra illa Eloquia transtulerunt, sicut Aquila, Symmachus, Theodotion (26); sicut etiam illa est interpretatio, cujus auctor non apparet, et ob hoc sine nomine interpretis, Quinta editio nuncupatur: hanc tamen, quæ Septuaginta est, tanquam sola esset, sic recepit Ecclesia, eaque utuntur græci populi christiani, quorum plerique utrum alia sit aliqua ignorant. Ex hac Septuaginta interpretatione etiam in latinam linguam interpretatum est, quod Ecclesiæ latinæ tenent. Quamvis non defuerit temporibus nostris presbyter Hieronymus, homo doctis-

simus, et omnium trium linguarum peritus, qui non ex græco, sed ex hebræo in latinum eloquium easdem Scripturas converterit. Sed ejus tam litteratum laborem quamvis Judæi fateantur esse veracem, Septuaginta vero interpretes in multis errasse contendunt: tamen Ecclesiæ Christi tot hominum auctoritati, ab Eleazarò tunc pontifice ad hoc tantum opus electorum, neminem judicant præferendum: quia etsi non in eis unus apparuisset Spiritus, sine dubitatione divinus, sed inter se verba interpretationis suæ Septuaginta docti more hominum contulissent, ut quod placuisset omnibus hoc maneret, nullus eis unus interpret debuit anteponi: cum vero tantum in eis signum divinitatis apparuit, profecto quisquis alius illarum Scripturarum ex hebræa in quamlibet aliam linguam interpret est verax, aut congruit illis Septuaginta interpretibus, aut si congruere non videtur, altitudo ibi prophetica esse credenda est. Spiritus enim, qui in Prophetis erat, quando illa dixerunt, idem ipse erat etiam in Septuaginta viris, quando illa interpretati sunt: qui profecto auctoritate divina et aliud dicere potuit, tanquam Propheta ille utrumque dixisset, quia utrumque idem Spiritus diceret; et hoc ipsum aliter, ut si non eadem verba, idem tamen sensus bene intelligentibus dilucresceret; et aliquid prætermittere, et aliquid addere, ut etiam hinc ostenderetur non humanam fuisse in illo opere servitum, quam verbis debebat interpret, sed divinam potius potestatem, quæ mentem replebat et regebat interpretis. Nonnulli autem codices græcos interpretationis Septuaginta ex hebræis codicibus emendandos putarunt: nec tamen ausi sunt detrahere, quod Hebræi non habebant, et Septuaginta posuerunt; sed tantummodo addiderunt quæ in hebræis inventa, apud Septuaginta non erant; eaque signis quibusdam in stellarum modum factis, ad capita eorundem versuum nota-

verunt, quæ signa asteriscos vocant. Illa vero, quæ non habent Hebræi, habent autem Septuaginta, similiter ad capita versuum jacentibus virgulis, sicut scribuntur unciæ, signaverunt. Et multi codices has notas habentes usquequaque diffusi sunt et latini. Quæ autem non prætermissa vel addita, sed aliter dicta sunt, sive alium sensum faciant etiam ipsum non abhorrentem, sive alio modo eundem sensum explicare monstrentur, nisi utrisque codicibus inspectis nequeunt reperiri. Si igitur, ut oportet, nihil aliud intueamur in Scripturis illis, nisi quid per homines dixerit Dei Spiritus, quidquid est in hebræis codicibus, et non est apud interpretes Septuaginta, noluit ea per istos, sed per illos Prophetas Dei Spiritus dicere. Quidquid vero est apud Septuaginta, in hebræis autem codicibus non est, per istos ea maluit, quam per illos, idem Spiritus dicere, sic ostendens utrosque fuisse Prophetas. Isto enim modo alia per Isaiam, alia per Jeremiam, alia per alium atque alium Prophetam, vel aliter eadem per hunc ac per illum dixit, ut voluit. Quidquid porro apud utrosque invenitur, per utrosque dicere voluit unus atque idem Spiritus: sed ita ut illi præcederent prophetando, isti sequerentur prophetice illos interpretando: quia sicut in illis vera, et concordantia dicentibus unus pacis Spiritus fuit, sic et in istis non secum conferentibus, et tamen tanquam uno ore cuncta interpretantibus, idem Spiritus unus apparuit.

CAPUT XLIV.

Quid intelligendum sit de Ninivitarum excidio, cujus denuntiatio in hebræo quadraginta dierum spatio tenditur, in Septuaginta autem tridui brevitate concluditur.

SED ait aliquis: « Quomodo sciam quid Jonas propheta dixerit Ninivitis, utrum, « Triduum, et Ninive everte- » tur, » an « Quadraginta dies! » Quis enim non videat non potuisse utrumque tunc dici a Propheta, qui missus fuerat terrere comminatione imminentis exitii civitatem? Cui si tertio die fuerat futurus interitus, non utique quadragesimo die: si autem quadragesimo, non utique tertio. Si ergo a me quæritur, quid horum Jonas dixerit, hoc puto potius quod legitur in hebræo: « Quadraginta dies, » et Ninive evertetur, » Septuaginta quippe longe posterius interpretati aliud dicere potuerunt, quod tamen ad rem pertineret, et in unum eundemque sensum, quamvis sub altera significatione, concurreret; admoneretque lectorem, utraque auctoritate non sprete, ab historia sese attollere ad ea requirenda, propter quæ significanda historia ipsa conscripta est. Gesta sunt quippe illa in Ninive civitate, sed aliquid etiam significaverunt, quod modum illius civitatis excedat: sicut gestum est, quod ipse Propheta in ventre ceti triduo fuit, et tamen alium significavit in profundo inferni triduo futurum, qui Dominus est omnium Prophetarum. Quapropter si per illam civitatem recte accipitur Ecclesia gentium propheticè figurata,

¹ Jonæ III, 4.

eversa scilicet per pœnitentiam, ut qualis fuerat jam non esset; hoc quoniam per Christum factum est in Ecclesia gentium, cujus illa Ninive figuram gerebat, sive per quadraginta dies, sive per triduum, idem ipse significatus est Christus; per quadraginta scilicet, quia tot dies peregit cum Discipulis suis post resurrectionem, et ascendit in cœlum; per triduum vero, quia die tertio resurrexit: tanquam lectorem nihil aliud quam historiæ rerum gestarum inhærere cupientem, de somno excitaverint Septuaginta interpretes, iidemque Prophetæ, ad perscrutandam altitudinem prophetiæ, et quodam modo dixerint: « In quadraginta diebus ipsum quære, in quo et triduum potueris invenire; illud in ascensione, hoc in ejus resurrectione reperies. » Propter quod utroque numero significari convenientissime potuit, quorum unum per Jonam prophetam, alterum per Septuaginta interpretum prophetiam, tamen unus atque idem Spiritus dixit. Longitudinem fugio, ut non hæc per multa demonstrem, in quibus ab hebraïca veritate putantur Septuaginta interpretes discrepare, et bene intellecti inveniuntur esse concordēs. Unde etiam ego pro meo modulo vestigia sequens Apostolorum, quia et ipsi ex utrisque, id est, ex hebræis et ex Septuaginta, testimonia prophetica posuerunt, utraque auctoritate utendum putavi, quoniam utraque una atque divina est. Sed jam quæ restant, ut possimus, exequamur.

CAPUT XLV.

Quod post instaurationem templi Prophetas Judæi habere destiterint, et exinde usque ad nativitatem Christi continuis adversitatibus sint afflicti, ut probaretur alterius templi ædificationem prophetis vocibus fuisse promissam.

I. POSTEAQUAM gens judæa cœpit non habere Prophetas, procul dubio deterior facta est, eo scilicet tempore, quo se sperabat instaurato templo post captivitatem, quæ fuit in Babylonia, futuram esse meliorem. Sic quippe intelligebat populus ille carnalis, quod prænuntiatum est per Aggæum prophetam dicentem: « Magna erit gloria » domus istius novissimæ, plus quam primæ¹. » Quod de Novo Testamento dictum esse paulo superius demonstravit, ubi ait aperte Christum promittens: « Et » movebo omnes gentes, et veniet Desideratus cunctis gentibus². » Quo loco Septuaginta interpretes alium sensum magis corpori quam capiti, hoc est, magis Ecclesiæ quam Christo convenientem prophetica auctoritate dixerunt: « Venient quæ electa sunt Domini de cunctis gentibus³, » id est, homines, de quibus ipse Jesus in Evangelio, « Multi, inquit, vocati, pauci vero electi⁴. » Talibus enim electis gentium, domus Dei ædificatur per Testamentum Novum lapidibus vivis, longe gloriosior, quam templum illud fuit, quod a rege Salomone constructum est, et post captivitatem instauratum. Propter hoc ergo nec Prophetas ex illo tempore habuit illa gens, et multis

¹ Aggaii ii, 10. — ² Ibid. 8. — ³ Ibid. juxta lxx. — ⁴ Matth. xxii, 14.

cladibus afflicta est ab alienigenis regibus, ipsisque Romanis, ne hanc Aggæi prophetiam in illa instauratione templi opinaretur impletam.

II. Non multo enim post, adveniente Alexandro, subjugata est¹; quando etsi nulla facta est vastatio, quoniam non sunt ausi ei resistere, et ideo placatum facillime subditi receperunt, non erat tamen gloria tanta domus illius, quanta fuit in suorum regum libera potestate. Hostias sane Alexander immolavit in Dei templo, non ad ejus cultum vera pietate conversus, sed impia vanitate cum diis cum falsis colendum putans. Deinde Ptolemæus Lagi filius², quod supra memoravi, post Alexandri mortem captivos inde in Ægyptum transtulit, quos ejus successor Ptolemæus Philadelphus benevolentissime inde dimisit: per quem factum est, quod paulo ante narravi, ut Septuaginta interpretum Scripturas haberemus. Deinde contriti sunt bellis, quæ in Machabæorum libris explicantur. Post hæc capti a rege Alexandriae Ptolemæo, qui est appellatus Epiphanes; inde ab Antiocho rege Syriae multis et gravissimis malis ad idola colenda compulsi, templum ipsum repletum sacrilegis superstitionibus gentium, quod tamen dux eorum strenuissimus Judas, qui etiam Machabæus dictus est, Antiochi ducibus pulsus, ab omni illa idololatriæ contaminatione mundavit³.

III. Non autem multo post Alcimus quidam per ambitionem, cum a genere sacerdotali esset alienus, quod nefas erat, pontifex factus est⁴. Hinc jam post annos ferme quinquaginta, in quibus eis tamen pax non fuit, quamvis aliqua et prospere gesserint, primus apud eos Aristobolus, assumpto diademate, et rex et pontifex factus est⁵.

¹ Joseph. lib. xi, Antiquit. cap. 8. — ² Id. lib. xii, Antiquit. cap. 1. —

³ Machab. vi. et Joseph. lib. xii, cap. 7, 8. — ⁴ Id. vii, cap. 15. — ⁵ Joseph. lib. xiii, cap. 19.

Antea quippe, ex quo de Babyloniae captivitate reversi sunt, templum instauratum est, non reges, sed duces vel principes habuerunt: quamvis et qui rex est, possit dici princeps a principatu imperandi, et dux eo quod sit ductor exercitus: sed non continuo quicumque principes vel duces sunt, etiam reges dici possunt, quod iste Aristobolus fuit. Cui successit Alexander, etiam ipse rex et pontifex, qui crudeliter in suos regnasse traditur. Post hunc uxor ejus Alexandra regina Judæorum fuit, ex cujus tempore et deinceps mala sunt eos secuta graviora. Filii quippe hujus Alexandræ Aristobolus et Hircanus inter se de imperio dimicantes, vires adversus israeliticam gentem provocare romanas¹. Hircanus namque ab eis contra fratrem poposcit auxilium. Tunc jam Roma subjugaverat Africam, subjugaverat Græciam, lateque etiam aliis orbis partibus imperans tanquam se ipsam ferre non valens, sua se quodam modo magnitudine fregerat. Per venerat quippe ad seditiones domesticas graves, atque inde ad bella socialia, moxque civilia, tantumque se comminuerat atque attriverat, ut ei mutandus reipublicæ status, quo regeretur regibus, immineret. Pompeius ergo populi romani præclarissimus princeps, Judæam cum exercitu ingressus, civitatem capit, templum reserat, non devotione supplicis, sed jure victoris, et ad Sancta Sanctorum, quo nisi summum sacerdotem non licebat intrare, non ut venerator, sed ut profanator accedit: confirmatoque Hircani pontificatu, et subjugatæ genti imposito custode Antipatro, quos tunc procuratores vocabant, vinctum secum Aristobolum ducit. Ex illo Judæi etiam tributarii Romanorum² esse cœperunt. Postea Cassius etiam templum expoliavit. Deinde post paucos annos etiam Herodem alienigenam regem habere meruerunt, quo regnante,

¹ Joseph. lib. xiv. Antiquit.

natus est Christus. Jam enim venerat plenitudo temporis significata prophetico Spiritu per os patriarchæ Jacob, ubi ait: « Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de femoribus ejus, donec veniat cui repositum est, et ipse » expectatio gentium¹. » Non ergo defuit Judæorum princeps ex Judæis, usque ad istum Herodem, quem primum acceperunt alienigenam regem. Tempus ergo jam erat, ut veniret ille cui repositum erat, quod Novo promissum est Testamento, ut ipse esset expectatio gentium. Fieri autem non posset, ut expectarent gentes eum venturum, sicut eum cernimus expectari, ut veniat ad faciendum judicium in claritate potentiæ, nisi prius in eum crederent, cum venit ad patiendum judicium in humilitate patientiæ.

CAPUT XLVI.

De ortu Salvatoris nostri, secundum quod Verbum caro factum est: et de dispersione Judæorum per omnes gentes, sicut fuerat prophetatum.

REGNANTE ergo Herode in Judæa, apud Romanos autem jam mutato reipublicæ statu, imperante Cæsare Augusto, et per eum orbe pacato, natus est Christus secundum præcedentem prophetiam in Bethlehem Judæ², homo manifestus ex homine virgine, Deus occultus ex Deo Patre. Sic enim Propheta prædixerat: « Ecce virgo in utero » accipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus » Emmanuël, quod est interpretatum: Nobiscum Deus³. » Qui ut in se commendaret Deum, miracula multa fecit;

¹ Gen. xlix, 10. — ² Mich. v, 2. — ³ Isai. vii, 14. Matth. i, 23.

ex quibus quædam, quantum ad eum prædicandum satis esse visum est, Scriptura evangelica continet. Quorum primum est, quod tam mirabiliter natus est: ultimum autem, quod cum suo resuscitato a mortuis corpore ascendit in coelum. Judæi autem, qui eum occiderunt, et in eum credere noluerunt, quia oportebat eum mori et resurgere, vastati infelicius a Romanis, funditusque a suo regno, ubi jam eis alienigenæ dominabantur, eradicati dispersique per terras, (quandoquidem ubique non desunt,) per Scripturas suas testimonio nobis sunt prophetias nos non finxisse de Christo; quas plurimi eorum considerantes, et ante passionem, et maxime post ejus resurrectionem crediderunt in eum, de quibus prædictum est: « Si fuerit numerus filiorum Israël sicut arena » maris, reliquiæ salvæ fient¹. » Cæteri vero excæcati sunt, de quibus prædictum est: « Fiat mensa eorum » coram ipsis in laqueum, et in retributionem, et in » scandalum. Obscurentur oculi eorum, ne videant; et » dorsum illorum semper incurva². » Proinde cum Scripturis nostris non credunt, complentur in eis suæ, quas cæci legunt: nisi forte quis dixerit illas prophetias Christianos finxisse de Christo, quæ Sibyllæ nomine, vel aliorum proferuntur, si quæ sunt, quæ non pertinent ad populum Judæorum. Nobis quidem illæ sufficiunt, quæ de nostrorum inimicorum codicibus proferuntur, quos agnoscimus propter hoc testimonium, quod nobis inviti perhibent eosdem codices habendo atque servando, per omnes gentes etiam ipsos esse dispersos, quaquaversum Christi Ecclesia dilatatur. Nam prophetia in Psalmis, quos etiam legunt, de hac re præmissa est, ubi scriptum est: « Deus meus, misericordia ejus præveniet me. Deus » meus demonstravit mihi in inimicis meis, ne occideris

¹ Isai. x, 22. — ² Psal. lxxviii, 23, 24.

» eos, ne quando obliviscantur legem tuam : disperge
 » eos in virtute tua¹. » Demonstravit ergo Deus Ecclesiae
 in ejus inimicis Judaeis gratiam misericordiae suae, quo-
 niam, sicut dicit Apostolus, « Delictum illorum, salus
 » gentibus². » Et ideo non eos occidit, id est, non in
 eis perdidit quod sunt Judaei, quamvis a Romanis fuerint
 devicti et oppressi : ne obliti legem Dei, ad hoc, de quo
 agimus, testimonium nihil valerent. Ideo parum fuit, ut
 diceret : « Ne occideris eos, ne quando obliviscantur le-
 » gem tuam : « nisi etiam adderet, « Disperge eos : »
 quoniam si cum isto testimonio Scripturarum in sua tan-
 tummodo terra, non ubique essent, profecto Ecclesia, quae
 ubique est, eos prophetiarum, quae de Christo praemissae
 sunt, testes in omnibus gentibus habere non posset.

CAPUT XLVII.

*An ante tempora christiana aliqui fuerint extra
 israeliticum genus, qui ad caelestis Civitatis con-
 sortium pertinerent.*

QUAPROPTER quisquis alienigena, id est, non ex Israël
 progenitus, nec ab illo populo in canonem sacrarum Lit-
 terarum receptus, legitur aliquid prophetasse de Christo,
 si in nostram notitiam venit, aut venerit, ad cumulum
 a nobis commemorari potest : non quo necessarius sit,
 etiamsi desit, sed quia non incongrue creditur fuisse et
 in aliis gentibus homines, quibus hoc mysterium revela-
 tum est, et qui hoc etiam praedicere impulsus sunt, sive
 participes ejusdem gratiae fuerint, sive expertes, sed per

¹ Psal. LVIII, 12. — ² Rom. XI, 11.

malos angelos docti sunt, quos etiam praesentem Chris-
 tum, quem Judaei non agnoscebant, scimus fuisse con-
 fessos. Nec ipsos Judaeos existimo audere contendere
 neminem pertinuisse ad Deum, praeter Israëlitas, ex quo
 propago Israël esse cepit, reprobato ejus fratre majore.
 Populus enim revera, qui proprie Dei populus diceretur,
 nullus alius fuit : homines autem quosdam non terrena,
 sed caelesti societate ad veros Israëlitas supernae civis pa-
 triae pertinentes etiam in aliis gentibus fuisse negare non
 possunt : quia si negant, facillime convincuntur de sancto
 et mirabili viro Job, qui nec indigena, nec proselytus,
 id est, advena populi Israël fuit ; sed ex gente Idumaea
 genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est¹ : qui divino
 sic laudatur eloquio, ut quod ad justitiam pietatemque
 altinet, nullus ei homo suorum temporum coaequetur.
 Quae tempora ejus quamvis non inveniamus in Chronicis,
 colligimus tamen ex libro ejus, quem pro sui merito Israë-
 litae in auctoritatem canonicam receperunt, tertia gene-
 ratione posteriorem fuisse quam Israël². Divinitus autem
 provisum fuisse non dubito, ut ex hoc uno sciremus
 etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum
 vixerunt eique placuerunt, pertinentes ad spiritalem Je-
 rusalem. Quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi
 cui divinitus revelatus est unus mediator Dei et hominum
 homo Christus Jesus, qui venturus in carne sic antiquis
 sanctis praenuntiabatur, quemadmodum nobis venisse
 nuntiatus est, ut una eademque per ipsum fides omnes in
 Dei Civitatem, Dei domum, Dei templum praedestinos
 perducat ad Deum. Sed quaecumque aliorum prophetiae
 de Dei per Christum Jesum gratia proferuntur, possunt
 putari a Christianis esse confictae. Ideo nihil est firmitus
 ad convincendos quoslibet alienos, si de hac re conten-

¹ Job. I. — ² Vide Enseb. lib. I. de Demonstr. c. 5, 6.

derint, nostrosque faciendos, si recte sapuerint, quam ut divina prædicta de Christo ea proferantur, quæ in Judæorum scripta sunt codicibus: quibus avulsis de sedibus propriis, et propter hoc testimonium toto orbe dispersis, Christi usquequaque crevit Ecclesia.

CAPUT XLVIII.

Prophetiam Aggæi, qua dixit majorem futuram gloriam domus Dei, quam primum fuisset, non in reædificatione templi, sed in Ecclesia Christi esse completam.

Hæc domus Dei majoris est gloriæ, quam fuerat illa prima lignis et lapidibus, cæterisque pretiosis rebus metallisque constructa. Non itaque Aggæi prophetia in templi illius instauratione completa est. Ex quo enim instaurationem est, nunquam ostenditur habuisse tantam gloriam, quantam habuit tempore Salomonis: imo potius ostenditur primum cessatione prophetiæ fuisse domus illius gloriam diminutam, deinde ipsius gentis cladibus tantis usque ad ultimum excidium, quod factum est a Romanis, sicut ea, quæ supra sunt commemorata, testantur. Hæc autem domus ad Novum pertinens Testamentum, tanto utique majoris est gloriæ, quanto meliores sunt lapides vivi, quibus credentibus renovatisque construitur. Sed ideo per instaurationem templi illius significata est, quia ipsa renovatio illius ædificii significat eloquio prophetico alterum Testamentum, quod appellatur Novum. Quod ergo Deus dixit per memoratum Prophetam: « Et dabo pacem in loco isto¹: » per significantem

¹ Aggæi ii, 10.

locum, ille qui eo significatur, intelligendus est: ut quia illo loco instaurato significata est Ecclesia, quæ fuerat ædificanda per Christum, nihil aliud accipiatur, quod dictum est: « Dabo pacem in loco isto: » nisi dabo pacem in loco, quem significat locus iste. Quoniam omnia significantia videntur quodam modo earum rerum, quas significant, sustinere personas: sicut dictum est ab Apostolo: « Petra erat » Christus; » quoniam petra illa, de qua hoc dictum est, significabat utique Christum. Major est itaque gloria domus hujus Novi Testamenti, quam domus prioris Veteris Testamenti: et tunc apparebit major cum dedicabitur. « Tunc » enim veniet Desideratus cunctis gentibus², » sicut legitur in Hebræo. Nam prius ejus adventus nondum erat desideratus omnibus gentibus. Non enim quem deberent desiderare, sciebant, in quem non crediderant. Tunc etiam secundum Septuaginta interpretes, (quia et ipse propheticus sensus est,) « Venient quæ electa sunt Domini de » cunctis gentibus. » Tunc enim vere non venient nisi electa, de quibus dicit Apostolus: « Sicut elegit nos in ipso ante » mundi constitutionem³. » Ipse quippe architectus, qui dixit: « Multi vocati, pauci autem electi⁴, » non de his, qui vocati sic venerunt, ut de convivio projicerentur, sed de electis demonstraturus est ædificatam domum, quæ nullam deinceps formidabit ruinam. Nunc autem, quando et hi replent ecclesias, quos tanquam in area ventilatio separabit, non apparet tanta gloria domus hujus, quanta tunc apparebit, quando quisquis ibi erit, semper erit.

¹ 1 Cor. x, 4. — ² Aggæi ii, 8. — ³ Ephes. i, 4. — ⁴ Matth. xxii, 14.

CAPUT XLIX.

De indiscreta multiplicatione Ecclesiae, qua in hoc saeculo multi reprobis miscentur electis.

In hoc ergo maligno saeculo, in his diebus malis, ubi per humilitatem praesentem futuram comparat Ecclesia celsitudinem, et timorum stimulis, dolorum tormentis, laborum molestiis, tentationum periculis eruditur, sola spe gaudens, quando sanum gaudet, multi reprobis miscentur bonis; et utrique tanquam in sagem evangelicam colliguntur; et in hoc mundo, tanquam in mari, utrique inclusi retibus indiscrete natant, donec perveniatur ad littus, ubi mali segregentur a bonis, et in bonis tanquam in templo suo, « Sit Deus omnia in omnibus². » Proinde vocem nunc agnoscimus ejus impleri, qui loquebatur in Psalmo: atque dicebat, « Annuntiavi, et locutus sum, multiplicati sunt super numerum³. » Hoc fit nunc, ex quo primum per os praecursoris sui Joannis, deinde per os proprium annuntiavit, et locutus est, dicens: « Agite poenitentiam, appropinquavit enim regnum » caelorum⁴. » Elegit Discipulos, quos et Apostolos nominavit, humiliter natos, inhonoratos, illitteratos⁵: ut quidquid magnum essent et facerent, ipse in eis esset et faceret. Habuit inter eos unum, quo malo utens bene, et suae passionis dispositum impleret, et Ecclesiae suae tolerandorum malorum praerberet exemplum. Seminato, quantum per ejus oportebat praesentiam corporalem,

¹ Matth. xiii, 47. — ² 1 Cor. xv, 28. — ³ Psal. xxxix, 10. — ⁴ Matth. iii, 2. — ⁵ Id. iv, 17. et Luc. vi, 14.

sancto Evangelio, passus est, mortuus est, resurrexit: passione ostendens quid sustinere pro veritate, resurrectione quid sperare in aeternitate debeamus, excepta altitudine Sacramenti, qua sanguis ejus in remissionem peccatorum fusus est. Conversatus est in terra quadraginta dies cum Discipulis suis, atque ipsis videntibus ascendit in caelum, et post dies decem misit promissum Spiritum sanctum: cujus venientis in eos qui crediderant, tunc signum erat maximum et maxime necessarium, ut unusquisque eorum linguis omnium gentium loqueretur: ita significans unitatem catholicae Ecclesiae per omnes gentes futuram, ac sic linguis omnibus locuturam.

CAPUT L.

De praedicatione Evangelii, quae per passiones praedicantium clarior et potentior facta est.

Deinde secundum illam prophetiam, « Ex Sion Iux prodiet » et verbum domini ex Jerusalem²: » et secundum ipsius Domini Christi praedicta, ubi post resurrectionem stupentibus eum Discipulis suis « Aperuit sensum ut intelligerent » Scripturas, et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et » sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis » tertio die, et praedicari in nomine ejus poenitentiam et » remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem³. » Et ubi rursus eis de adventu ejus novissimo requirentibus respondit, atque ait: « Non » est vestrum scire tempora vel momenta, quae Pater posuit » in sua potestate: sed accipietis virtutem Spiritus sancti

¹ Act. 1, 2. — ² Isaï. ii, 3. — ³ Luc. xxiv, 46, 47.